

DOI 10.36074/logos-13.03.2026.046

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗРІЗНЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Шевчук Лариса Миколаївна¹

1. канд. пед. наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та
зарубіжної літератури

Інститут педагогіки НАПН України, УКРАЇНА

ORCID ID: 0000-0002-4193-0971

Для оптимального вивчення української мови учнями початкової школи доцільним є застосування в освітньому процесі компетентнісного підходу.

Компетентність – це «динамічна комбінація «знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність» [3].

У Державному стандарті початкової освіти [2] в описі ключових компетентностей йдеться про «вільне володіння державною мовою». Першочергово слід згадати про розвиток в учнів ключових компетентностей (уміння вчитися, загальнокультурної, громадянської та ін.).

Сучасні науковці [4; 8] визначають поняття компетентність як інтегровану здатність особистості, спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, набутих у процесі навчання, що «дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності» [4, с. 18].

Для ефективного навчання української мови учнів початкової школи на засадах компетентнісного підходу корисним і навіть необхідним є врахування напрацювань вітчизняних вчених. Зокрема це публікації з методики навчання української мови як рідної, так і державної. Так, М. Пентиліук, З. Бакум, О. Горошкіна, С. Караман, О. Караман, А. Нікітіна, І. Гайдаєнко, Т. Окуневич [6], враховуючи результати досліджень вітчизняних науковців, на сторінках практикуму з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах

перелічують такі компетенції: мовна компетенція, мовленнєва та комунікативна компетенція. У комплексі згадані компетенції охоплюють «знання мовних одиниць, їх виражальних можливостей; володіння мовними уміннями й навичками», «уміння використовувати мовні засоби, адекватні меті спілкування; володіння мовленнєвими уміннями й навичками», «уміння спілкуватися з метою обміну інформацією» [6, с. 38].

М. Вашуленко уточнював, що найважливіші складники комунікативної компетентності такі: «мовленнєва компетенція (здатність поєднувати повідомлення у зв'язні дискурси); соціолінгвістична компетенція (здатність розуміти і продукувати мовлення у конкретному соціолінгвістичному контексті спілкування); соціокультурна компетенція (уміти використовувати соціокультурний контекст: звичаї, норми...)» [1, с. 127].

Н. Сіранчук [7] акцентує увагу на формуванні лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови, яку розглядає як здатність особистості швидко і якісно оперувати семантичними полями, обираючи потрібне слово або словосполучення для висловлення власної думки.

Н. Скрипник, Ю. Лебедь, С. Турлюк, О. Касіяненко [9] пишуть про текстову і текстотворчу компетентності (як ключові компоненти структури текстової діяльності). Зокрема, на думку згаданих науковців, текстова компетентність – це інтегроване утворення, яке охоплює знання з теорії тексту, текстові вміння, досвід роботи учнів з текстами, емоційно-ціннісне ставлення до текстової діяльності. Текстотворча компетентність – це здатність «ефективно створювати та інтерпретувати тексти відповідно до комунікативної мети, норм жанру і мовної культури» [9, с. 150].

Н. Перхайло вважає, що текстотворча компетентність охоплює текстотворчі знання, уміння, навички, досвід текстотворення, ціннісні ставлення та, водночас,

готовність створювати зв'язні висловлювання для спілкування у різних сферах суспільного життя [5].

Отже, вітчизняні науковці по-різному висловлюються щодо розрізнення компетентностей, формування яких доцільне у процесі навчання української мови учнів початкової школи. Безсумнівно, проблема потребує подальшого ґрунтовного і детального дослідження для оптимального забезпечення упровадження компетентнісного підходу у сучасному освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Бібік Н. М. та ін. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2014. 346 с.

섹션 22.

PEDAGOGY AND EDUCATION

- [2] Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
- [3] Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- [4] Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
- [5] Перхайло Н. Текстотворча компетентність як складова цільової домінанти профільного навчання української мови. *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. Вип. 14. С. 90-100.
- [6] Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
- [7] Сіранчук Н. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови: дис. ... докт. пед. наук. Рівне. 2018. 428 с.
- [8] Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза. 2002. 368 с.
- [9] Скрипник Н., Лебедь Ю., Турлюк С., Касіяненко О. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 2 (151). Одеса, 2025. С. 149-152.